

UiO : **Nordisk institutt for sjørett**
Det juridiske fakultet

Kontraheringsplikt etter FAL 1989 – nye regler eller keiserens nye klær?

Professor Trine-Lise Wilhelmsen
Nordisk institutt for sjørett

Oversikt

- Situasjonen før FAL 1989
- Situasjonen med ny FAL 1989
- Diskusjonen 1989-2008
- Nye regler fra 2009
- Noen utgangspunkter
- Saklig grunn
- Usaklig grunn
- Avslag må begrunnes

Situasjonen før FAL 1989

- Ingen regler i FAL 1930
- NOU 1983:52 Forsikring i Norge:
 - Et selskap må akseptere tegning av forsikring fra hele landet
 - Grunnleggende hensyn at alle gis tilstrekkelig tilbud
 - Inngrepsmulighet: Konsesjonsreglene
- Prisloven § 23: Forbud mot urimelig pris
- Markedsføringsloven § 9a

Situasjonen under FAL 1989

- NOU 1983:56 :
 - Ikke nødvendig med regulering
 - Viser til prisloven § 23
- Prisl § 23 opphevet
- Markedsføringsloven § 9a vist seg lite praktisk i forhold til kontraheringsnektelse overfor enkeltpersoner

Diskusjonen 1995-2008

- Wilhelmsen NFJF nr 59 1995
 - Ulovfestet krav om at nektelse må ha saklig begrunnelse
 - Saklig grunn =
 - Forsvarlige risikomessige hensyn
 - Krav til konsekvens/likebehandling
- FSN 3337: Slutter seg til dette
- Bull: Samme løsning
- NOU 2000:23 – mer forsiktig

Diskusjonen 1995-2008

- Markert økning i avslag fra 2004
- Problemområder
 - Betalingsanmerkninger/premiemislighold, særlig i forhold til bilansvarsforsikring
 - Etnisk bakgrunn
 - Sykdomsrisiko
 - Kreft
 - Funksjonshemming
 - Downs syndrom

Diskusjonen 1989-2007

- Ot prp nr 41 (2007-2008) s. 24
 - Klare holdepunkter for å fastslå kontraheringsplikt i strid med forarbeidene
 - Men: FSN i flere saker lagt til grunn krav om saklig grunn til nektelse
 - Kan være dette utgjør en regel
 - Men: nærmere innhold uklart
 - Konklusjon: Behov for regulering

Nye regler om kontraheringsplikt 2009

- Rettskildene
 - FAL § 3-10 og § 12-12
 - Ot prp nr 41 (2007-2008)
 - NOU 2000:23
 - Nemndspraksis
 - Tidligere nemndspraksis?

Noen utgangspunkter

- FAL § 3-10/ § 12-12 første ledd
- Selskapet kan ikke uten saklig grunn nekte noen på vanlige vilkår en forsikring som selskapet ellers tilbyr allmennheten.

Noen utgangspunkter

- «noen» =
 - forbruker og næringsdrivende
 - Men: Ikke kvalifisert næring, jf § 1-3
- «vanlige vilkår» = rammer
 - Hel nektelse
 - Tegning med uvanlige vilkår
 - Omfatter ikke alminnelig premiediff, ut. 2011-376
 - Men: premie som langt overstiger «vanlig», FSN 5707, 5551, 6071

Noen utgangspunkter

- «ellers tilbyr allmenheten» = kan begrense
 - sitt markedssegment – bare personforsikring/næringsforsikring
 - sitt produktspekter
 - F.eks ikke reiseforsikring
 - FSN 6710 og FinKN-2011-12: legge ned tilbud fordi risikoen større enn forsvarlig
 - Sin kundegruppe

Saklig grunn til avslag

- FAL § 3-10/ § 12-12 annet ledd
- Forhold som medfører en særlig risiko, skal regnes som saklig grunn, forutsatt at det er en rimelig sammenheng mellom den særlige risikoen og avslaget. Andre særlige forhold utgjør saklig grunn når de medfører at avslaget ikke kan regnes som urimelig overfor den enkelte.

Saklig grunn til å nekte

- "særlig" risiko =
 - avvik fra det normale
 - Hvor normalt referer til en «større gruppe»
- "risiko" kan referere til
 - Sannsynlighet
 - Omfang
 - Må sees i sammenheng (forventet tap)
- Selskapet må dokumentere

Saklig grunn til å nekte

- «særlig risiko» =
 - markert risikoøkning, må sees i forhold til
 - Sannsynlighet og omfang/forventet tap
 - Type produkt
 - Hva som dekkes
 - Hvor markert?
 - Fra alminnelig risiko til en viss materialisering av faren
 - Vanskelig skjønnsmessig vurdering

Saklig grunn til å nekte

- «særlig risiko» = mindre enn «vesentlig» risikoøkning
- Utvidet plikt ble vurdert og besvart med nei
- Begrunnelse: neg konsekvenser for
 - Produkttilbud
 - Premie
 - Problemet med «adverse selection»
 - De med lavest risiko subsidierer de med høy risiko
 - Forholdet mellom risiko og premie ligger under Finanstilsynet

Problemet med "adverse selection"

- Livsforsikring med forsikringssum kr. 500.000
- Gjennomsnittlig dødelighet 2 promille pr. år.
- Forventet utbetaling for 1000 personer = kr. 1 mill.
- Netto premie = $\text{kr. 1 mill} / 1000 = \text{kr. 1000,-}$
- Høyrisikopersoner får ikke forsikring
- Forsikringsplikt: Forventet dødsrisiko økes fra 2 til 5
- Forventet årlig utbetalinger økes til ca. kr. 2,5 mill
- Nettopremie = $\text{kr. 2,5 mill} / 1000 = \text{kr. 2500}$
- Vil de med lav dødsrisiko tegne med denne premien?

Er svaret “nødvendighetsforsikring”

- Forsikringsloven § 12-17:
Det skal opprettes en eller flere gjensidige utlikningsordninger for nærmere angitt forsikringer (nødvendighetsforsikringer) for privatkunder. Kongen kan fastsette at skadeforsikringsselskaper som tilbyr slike forsikringer her i riket, skal være medlem av en utlikningsordning.
- Bestemmelsen er kritisert
- Og ikke satt i kraft

Saklig grunn til å nekte

- Rimelig sammenheng
 - Nektelse begrenset til den "særlige risikoen"
 - Poenget: ikke mer omfattende enn nødvendig
 - Ved bruk av statistikk
 - Direkte relatert til risikoen må aksepteres
 - Indikasjon på øket risiko: Er avslag rimelig?

Saklig grunn til å nekte

- Andre ”særlige forhold”
 - Tidligere skadehistorikk
 - Mistanke om forsikringssvindel
 - Men: ikke om man er noe mindre forsiktig enn gjennomsnittet
 - Utestående premie
 - Manglende opplysninger fra forsikringstaker
 - Vanskelig med kontroll (ikke tilknytning til Norge)
- Foruts: Avslaget ikke urimelig

Saklig grunn til å nekte, eksempler

- FinKN-2011-12: Ikke usaklig å legge ned forsikringstilbud til asylmottak
- Står for nemnda: yrkesskedeforsikring asylmottak
- Livstilsrelatert avslag:
 - tobakk/alkohol/reise/sexclub/esktremsport
 - Ikke forbudt å spørre
 - Må kunne nekte hvis risikoen "særlig"
 - Løses i dag heller gjennom ansvarsforbehold

Saklig grunn til å nekte, uførerisiko etc

- FKN -2010-042 (reservasjon pga psykisk lidelse)
- Ut. 2011-377 (avslag pga omfattende sykehistorie/med statistikk over uførerisiko),
- Ut. 2011-378 (reservasjon mot psykisk lidelse pga ADHD og tidligere sykehistorie),
- FinKN-2012-524 (avslag pga plager med hodepine, svimmelhet og stramme nakkemuskler hos gutt født 1993)

Hva er ikke saklig, 3 ledd

- Forhold som det etter bestemmelse i eller i medhold av lov er forbudt å legge vekt på ved risikovurderinger i forsikring, kan ikke utgjøre saklig grunn. Det samme gjelder opplysninger som selskapet etter bestemmelse i eller i medhold av lov er avskåret fra å kreve fra forsikringstakeren eller den sikrede.

Eksempler på «usaklig»

- Kredittopplysninger
 - Personvernemnda 23.5.2005:
Betalingsanmerkninger kan ikke brukes til risikovurdering under forsikring
 - Selv om dette statistisk øker skaderisikoen
 - FSN 5839, 5655, 5656
- Premiemislighold:
 - Usakelig i FSN 5722, 5808, 5809
 - Sakelig hvis hyppig og ubegrunnet -5723?

Eksempler på «usaklig»

- Kjønn
 - Klagenemnda for likestilling vedtak 1/2004: kjønn som variabel for premieberegning i strid med forbudet mot diskriminering i likestillingsloven § 3
- Etnisitet, nasjonalitet, hudfarge, religion
 - Normalt forbud mot diskriminering
 - Men: signifikant forskjell i risiko
- Genopplysninger,
 - Bioteknologil § 5-8 jfr § 5-1
 - FinKN-2012-524

Grensetilfelle

- Helseopplysninger ved livsforsikring
 - Sukkersyke - normalt usaklig
 - Høyt blodtrykk – normalt usaklig
 - Epilipsi – usaklig hvis normalt forløp
 - Hjertefarkt – nylig gir avslagsgrunn
 - Kreft – nyoppdaget gir avslagsgrunn
 - Svimmelhet etc, 2012 – 524
 - Depresjon 2012-523

Avslag må begrunnes, 4 ledd

- Begrunnelsen skal angi hvilke forhold som ligger til grunn for avslaget, herunder de individuelle risikovurderingene som eventuelt er foretatt. Det skal også redegjøres for eventuell praksis i selskapet, bransjenormer, lov eller forskrift, som innebærer at forsikringssøkeren etter en viss tid eller etter endrede forhold vil kunne søke den aktuelle forsikringen uten å få et tilsvarende avslag

Keiserens nye klær?

Forbrukerrådet er imidlertid skuffet over fremlagte forslag, som i liten grad inneholder konkrete forbedringer, men er mer en kodifisering av gjeldende rett. Etter Forbrukerrådets mening er det uheldig at de vage grensene for hva som skal være saklig og rimelig grunn for avslag på en forsikringssøknad opprettholdes, da det nettopp er disse spørsmål som har vært tema i de mange klagenes Forbrukerrådet har mottatt og som også har vært behandlet i forsikringsskadenemnda. Videre mener Forbrukerrådet at det er uheldig at lovforslaget åpner for at selskapene i så stor grad selv kan definere saklig grunn ut fra skaderisiko.

Takk for oppmerksomheten!

